

nisten, die in den mensch, vooral in den mensch der oudheid, het hoogste zagen.

Nu kan niet ontkend worden, dat het openbaar gymnasium van onzen tijd zich zulk een ideaal niet meer stelt. Niet alleen hebben de oude talen, hoewel nog het meest op den voorgrond tredend, eenig terrein verloren aan andere vakken, maar vooral heeft de gewijzigde beschouwingswijze der oudheid verandering gebracht. Nieuwe vondsten van oude geschriften en nieuw inzicht in de oude geschiedenis hebben overtuigend bewezen, dat de mensch in de oudheid in alle opzichten van gelijke beweging was als wij en dat we hem dus niet als ons ideaal te stellen hebben. Daarmede is eigenlijk de waarde van het gymnasium onderwijs gestegen. Immers, zijn kenmerkend element, de studie der klassieken, kan zich nu meer objectief wijden aan het bijbrengen van inzicht in de beschaving der oude Grieken en Romeinen, waarop onze cultuur teruggaat. Maar bij het openbaar onderwijs staat toch weer de mensch in het middelpunt; het is alles uit den mensch en door den mensch en tot den mensch.

Niet anders is het met de H. B. S. Zij is een dochter van het positivisme uit de eerste helft der vorige eeuw en zij haar treden de exacte wetenschappen meer op den voorgrond. Steunend op de empirie, de ervaring, brengt zij haar leerlingen tot de studie der materie en wijst hen op het vele en schoone, dat de mensch op dit terrein gevonden heeft en tot stand gebracht. Haar uitgangspunt is dus een geheel ander dan dat van het gymnasium, ook de weg, waarlangs zij haar doel tracht te bereiken is een andere, maar het doel zelf is toch eigenlijk hetzelfde: de mensch; ook voor haar is het alles uit den mensch en door den mensch en tot den mensch.

Deze beide scholen troffen de mannen aan, die het eerst het plan opvatten een Christelijk gymnasium en eerst lang daarna een Christelijke H. B. S. op te richten. Het was niet de leerstof, die hun niet aanstond: het gymnasium met zijn historisch-literaire opleiding en de H. B. S. met haar meer exacte vorming waren uitstekende leerscholen om ieder van haar zijde onze moderne beschaving te leeren bezien; neen, de leerstof was het niet, wat hun tegen de borst stuitte: het was het uitgangspunt, de methode en het doel. Zij zochten de bron der wijsheid niet in den mensch, maar in God; zij waren overtuigd, dat de mensch, wat hij tot stand bracht, niet door zichzelf vermocht, maar door God, en zij wilden, dat het onderwijs niet zou gericht zijn op den mensch als doel, maar op de verheerlijking Gods. Hiermede nu is in theorie aangegeven het verschil tusschen openbaar en Christelijk middelbaar onderwijs. Maar hoe wordt de theorie nu in praktijk omgezet? Daarover een volgend maal.

Hilversum.

Dr A. SIZOO.

LITERATUUR EN KUNST.

Orgelspel en doel van den kerkelijken zang.

"In den lof der lippen moet het hart uitvloeien." Zoo schreef Dr. Kuiper in „Als gij in uw huis zijt". Maar — voegde hij er aan toe — „nooit mag het hart zich inbeelden, dat de „varren der lippen" voor God zonder betekenis zijn."

Er wordt bij de godsdienstoefening gezongen. We mogen aannemen, dat er vaak gezongen wordt met het hart.

Doch wie bedenkt, dat de zang ja, wel een drang uit het hart moet zijn, maar tevens toestemt, dat deze drang zich niet uiten kan dan in zekere gebondenheid aan vormen, die voelt onmiddellijk dat juist die gebondenheid maakt, dat de lofzang en aanbidding niet haar waarde ontleenen nitslui-

tend aan wat er in het hart leeft, maar zeker mede voor een niet gering deel aan wat er uit dat hart naar buiten komt.

De uiterlijke vormen — hier woord en klank — moeten de meest zuivere openbaring zijn van het innerlijke.

Vandaar, dat we steeds weer onszelf en anderen dienen te vragen: „Verstaat ge ook, wat ge zingt?" Zonder dit begripen bestaat er geen werkelijk zingen.

Dan lijkt 'er wel wat op, maar 'tis het niet. Zoo lijkt de doode pop op het levende kind — maar welke moeder zou 'er mee willen doen?

En zouden we dan God als „offerande des lofs" toebrachten: een zinloos geklinkklank? Of zouden we met taal waaraan we niet slechts eenige schoonheid — en dat is al heel erg — maar zelfs alle betekenis ontnoofd hebben, tot God durven gaan?

Ja, hij ziet wel het hart aan, en niemand die leest, Zoo goed als hij kan, en die zingt zoo zuiver als hem mogelijk is — al gaat het nog zoo valsch — behoort hang te zijn dat de zang van zijn ziel niet door God wordt gehoord. (Niet, alsof 'onverschillig zou zijn, hoe in de vergadering der geloovigen hij den gemeenschappelijken zang met zwakheden in dit opzicht rekening wordt gehouden!)

Doch daartegenover staat, dat wie beter kan en niet doet, — dat wie meer Godverheerlijkend zou kunnen psalmen, als hij maar leeren wilde, en toch niet luistert — hiermee het bewijs levert, dat 't van binnen ook niet goed met hem gesteld is.

Zoo iemand toch, hoewel hij heel wel weet, dat God hem ziel en lichaam geschapen heeft, vergeet, dat 't niet toevallig is, dat hij woord en toon kan voortbrengen met het instrument dat God hem als deel van dat lichaam in zijn stemorgaan geschonken heeft.

Wijlen Ds. Sikkels was gewoon te zeggen: „En zingen wij den Heere onzen psalm".

Daarvoor is begripen noodig.

Waarom deze Dienaar des Woords dan ook veel zorg besteedde aan het juist voorlezen van de opgegeven verzen. Mochten toch alle predikanten ervan doordrongen zijn, dat ze hierdoor zoo krachtig kunnen medewerken om de gemeente te leeren zingen.

De gemeente moet leeren zingen.

En zo raakt nooit uitgeleerd, want al zou er gezongen worden altijd en in alle kerken, uit het hart, en naar alle regelen der kunst — dan zou ze weten, dat ze in haar lied toch nog slechts een heel klein deel vernag te geven van wat God ook hierin aan liefde, lof en eere toekomt.

De gemeente moet leeren zingen.

Hiervoor is noodig: 1e. bijbrengen van beter inzicht in den bouw der verzen;

2e. ontwikkeling van het gevoel voor melodie (en harmonie);

3e. bewust doen worden van de eenheid, die er behoort te zijn van muziek en inhoud.

Nu hebben tal van factoren invloed op het verkrijgen van een juiste opvatting van ons kerkzang. Allereerst komt hierbij ter sprake de boven besproken verantwoordelijkheid van de leden der gemeente zelf, als zij „zich vereenigen in den psalm".

In 't bijzonder evenwel is er hier een wel moeilijke, maar toch heerlijke taak voor den organist in onze Gereformeerde Kerk, die met goed orgelspel den zang inleidt en ja — ook moet zorgen dat de menschen de wijs houden, zeker! — doch die toch veel meer met zijn spel heeft mede te werken aan de opvoeding tot „menschen Gods; tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust", waarbij hij speciaal behoort te letten op het gemeenschappelijk zingen ter eere Gods in de samenkomsten der gemeente.

De zang bij de godsdienstoefening moet zijn een

daad der gemeente, waarbij de taal der muziek aan de muziek der taal gepaard, welbewust de eere Gods als doel gesteld wordt. En nog eens: hij het streven naar dat doel heeft de organist een heerlijke, doch moeilijke taak.

„De" organist.

We zullen n.l. uitgaan van de veronderstelling, dat „de" organist iemand is die zijn spel zoo beheerscht, en die zoo thuis is op zijn instrument, en daarbij niet slechts muzikaal, doch ook litterair zoo ontwikkeld, dat hij zelf ieder psalm goed kan lezen — indien hij kan oordeelen over de aesthetische waarde der verzen, des te beter — en die in staat is om voorspel en begeleiding te spelen op de wijze, die voor dien psalm en voor dat vers juist is. We zeggen niet: de eenig juiste, want, zooals er volgens het spreekwoord „verschillende wegen naar Rome leiden", zoo kan 't voor komen, dat bij éénzelfde vers van éénzelfde psalm verschillende opvattingen mogelijk en juist zijn. Maar — en hierop moet de volle nadruk vallen — de organist moet weten, waarom hij zoo speelt en niet anders. Vanzelf vloeit hieruit voort, dat ook de kerkangers zooveel mogelijk dienen te weten, en moeten trachten te begripen het „wagom" van het orgelspel.

Verder willen we veronderstellen, dat de organist een zoodanig instrument tot zijn beschikking heeft, dat hij niet bij de worsteling met de weer, spannende materie — die hier leidt niet tot orgelspel maar tot orgelgymnastiek — alle aandacht moet besteden aan hetgeen hij „onder handen" heeft, maar vrijheid genoeg behoudt om het ideale van zijn taak te benaderen. Niet te benaderen negatief, n.l. door zoo veel mogelijk alle gebreken van het orgel weg te werken, maar ook positief, doordat dispositie (de verschillende stemmen) en techniek van het instrument meewerken.

Kindelijk hopen we ons vooreerst niet te bekommeren over zeer, zeer veel andere moeilijkheden, waarvan de lezer mij een opsomming zonder meer wel zal willen besparen.

Laten we mogen volstaan met de mededeeling, dat ikzelf eens, toen ik om met „volle werk" een voorspel in te zetten, op de orgelbank wilde plaatsnemen, door het onstandvastig evenwicht van dat toestel bijna op het voetklavier terecht kwam, wat, indien 't gebeurd was, zeker niet zou hebben bijgedragen tot meerdere „stichting", evenmin als de schrik door zoo'n onvoorziene tuimeling teweeggebracht, bevorderlijk is voor een juiste vertolking van den psalm. En hiermee zijn we dan weer gekomen bij het negatieve, n.l. dat de gemeente niet mag merken, dat er wat bijzonders gebeurt.

Fluks de bank in bruikbaren staat brengen — voorzichtig, nog met angst, gaan zitten — kijken of er misschien nog meer ongelukken kunnen gebeuren — dankbaar zijn dat 't zoo goed afloopt — weer op z'n verhaal komen — gaan spelen.

En dat alles in het oogenblik, waarop de gemeente, nadat de voorlezer gebeld heeft, zit te wachten of het orgel haast begint.

En dan gaat alles nog goed! Maar nu moet werkelijk het spel buiten schuld van den organist — en zeer tot zijn ontstemming — in de war loopen... dan weten de kerkangers niet, waardoor dat dan wel kan komen.

Critiek breekt los.

En wel critiek van die menschen, die alleen hooren dat er in de kerk een orgel is, als er iets verkeerd gaat. En dan moet 't nog op een heel bijzondere manier „verkeerd" gaan ook, want fouten in harmonie ontsnappen aan hun oordeel. Zulke menschen kunnen met onbewogen gezicht het einde afwachten van een voorspel, waarin de meest orgelijke fouten gemaakt worden tegen de harmonie; maar kijken met een bepaald ontdaan gelaat naar boven, als er in een overigens correct voorspel één toon voortdurend blijft meeschreeuwen.

ouden dag nog zoo levendig voor den geest, dat hij in 1916, op een ernstige vergadering tot stichting van een Persvereeniging voor „De Standaard", in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht, bij den aanvang Psalm 91:1 opgevende, begon met een herinnering aan zijn intrede in diezelfde stad, toen het hem ook bang te moede was, en hij datzelfde psalmvers had laten zingen, de bescherming inwachtende van den God van zijn betrouwen.

De intrede was gebaseerd op Joh. 1:14a: „Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond".

Ds L. C. Schuller tot Peursum was als student bij deze intrede tegenwoordig, en schreef er later van: „Met blijdschap hebben wij Dr A. Kuiper begroet, Jong, opgewekt, diepzinnig, woorden- en bloemenrijk, sprak hij over de menschwording Gods als het levensbeginsel der kerk. Wel fluissterde een Doedesiaan, die later van den prediker gelijk kreeg, dat hij de bedoeling van den apostel niet weergaf, maar anderen beweerde, dat de wijsgeerige zijde der zaak meer tot haar recht was gekomen. Het was althans wat anders dan de meeste oudere, hoogwitgedaste predikanten gaven, en zijn aardig wit strikje, boven de hof uitkomende, vond spoedig bij een deel van het jonger geslacht navolging. Van harte zongen wij den nazang: Zoo, zoo zien wij 't Godsrijk komen,

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

VIII.

8. De menschwording Gods het levensbeginsel der Kerk. Intrede, uitgesproken in de Domkerk te Utrecht den 10den November 1867, Utrecht, J. H. van Peursum, 1867.

Voor Dr K., die het orthodoxe Nederland toen nog slechts uit de vorte kende, was Utrecht „een Sion Gods". De gedachte, daar de corypheen onder de orthodoxen van dien tijd te zullen ontmoeten, maakte hem den gang naar Utrecht als een opgaan onder de liederen Hamalloth (Gedenboek, 1897, blz. 69).

Toch ging het orthodoxe Utrecht in de kerkelijke wereld destijds nog al eens over de tong. In De Heraut van 8 Nov. '67 schreef de heer I. Esser, dat, zolang mannen als Opzoomer 'taan de Utrechtsche Academie konden nithouden, 't met de Hervorming en orthodoxie daar nog zoo heel ernstig met gemeend was. En in het nr van 29 Nov. d.v. voegde hij er de mededeeling aan toe, dat velen van zijn Utrechtsche vrienden zeer klaagden, en dat sommigen Utrecht noemden: „de stad der zeven kerkhoven"; alsook, dat een wakker man,

te Utrecht in slaap geraakt, bekende te Rotterdam te zijn ontwaakt.

Dit sloeg blijkbaar op Ds W. J. Jorissen, die op 14 April 1867 zijn afscheid van Utrecht genomen had om naar Rotterdam te gaan. Daar verklaarde hij in September d.v.: „Het is voor de eerste maal, dat ik mij geroepen zie om leerlingen te bevestigen van predikanten, die de Opstanding van Christus ten derden dage loochenen. Ik kom er rond voor uit, dat mij dit onmogelijk is...". Zie: Vos, Groen van Prinsterer en zijn tijd, II, blz. 387.

De vacature te Utrecht, ontstaan door het vertrek van Ds Jorissen, werd vervuld door de overkomst van Dr A. Kuiper.

Voor dezen jongen leeraar, nauwelijks 30 jaar oud, was het een heilig en plechtig levensuur, toen Ds H. C. G. Schijvliet („de man naar het hart van een betrekkelijk kleinen kring mystieken" Bronsveld), hem aan den morgen van den 10en November in de Domkerk met diepgevoelden en teederen ernst bij de gemeente inleidde, na een predikatie uit Jesaja 55:10 en 11 over „het Woord, dat niet ledig wederkeert".

's Avonds hield Dr K. zijn intrede, niet zonder opzien tegen de bediening eener gemeente, die als een der brandpunten van hooger geestesleven ook hooge eischen mocht stellen.

Dat opzien van toen stond hem zelfs op zijn

De „hang maar zijn zou doet het v verhe te wa Ma len v we hi ten b Voc te ka De Zond im zang voere meent de K forme zullen ze ni we n Een naar dien den niet.

Een nen, I zyne Naam eenvo gij he dat te die ni eeuw als zy werde hadde verdie begee doen den a de te varen mair aanba vel z schote tak te en hea toen den t dat n honde rika klaren zoo g eenvo lik ei van H slacht geslaac voor voor voor sche

en lie welko het v Weg En gemees Naa Dr Br en V geerig drieg intree willen filoso meest om ve is ook om schoo voorbi echter dus o enkel er in dankb bijbels dat De honde wordin

De kenner, die weet, dat zoo'n zoogenaamde „hanger" niet komt voor rekening van den organist, maar ontstaat door de technische gebreken van zijn instrument, beoordeelt het spel zooals 't geweest zou zijn zonder die storende bijkomstigheid. Verder doet hij dan al wat in zijn vermogen is, om dergelijke storingen, die den organist belemmeren bij het verrichten van zijn taak, te voorkomen, en te verhelpen. Op verschillende wijzen kan hij hierbij te werk gaan.

Maar, zooals we boven opmerkten; vooreerst zullen we moeilijkheden van dezen aard, waarvan we hier slechts een enkel voorbeeld gaven — buiten beschouwing laten.

Vooreerst! Want mettertijd hopen we erop terug te komen.

De gemeente móét weten, waarmee de organist Zondag aan Zondag te kampen heeft.

Immers, waar het orgelspel moet dienen om den zang — tot eere Gods! — nader tot het doel te voeren, daar zijn we ervan overtuigd, dat de gemeentelieden, niet hoewel ze tot de Gereformeerde Kerk behooren, maar juist omdat ze Gereformeerd zijn, met den organist die moeilijkheden zullen zoeken te overwinnen. Doch dan moeten ze niet behoeven te zeggen: „Ja, maar dat wisten we niet!"

Een volgend maal hopen we eens te luisteren naar het orgelspel voor den aanvang van de godsdienst oefening. Daarmee begint de „dienst" van den organist 's Zondags. Neen, toch eigenlijk ook niet. Maar daarover later.

JOH. LUIJKENAAR FRANCKEN.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pasmunt niet meer gangbaar in Nederland.

Een heerlijke gedachte is, dat alles God moet dienen. Daartoe heeft de Heere Farao verwekt, opdat Hij zijne kracht aan hem beoonde, en opdat men Zijnen Naam zoude vertellen op de gansche aarde. In haar eenvoud is Jozefs uitspraak zoo rijk: gijieden wel, gij hebt kwaad tegen mij gedacht; doch God heeft dat ten goede gedacht. In het hart der emigranten die uitgeweken waren tegen het midden der vorige eeuw was geen weerzij noch eenige bitterheid, als zij dachten aan het oude Vaderland, waarin zij werden gerekend tot hen „die niet meetelden". Daar hadden zij geen brood voor hunne gezinnen kunnen verdienen, geen vrijheid om God te dienen naar de begeerte van hun hart en om hunne kinderen te doen onderwijzen naar hunne belofte, gedaan bij den doop; zoo moesten zij dan wel henen trekken, de teederste banden verbroken, de grootste gevaren trotseeren, een ongewisse toekomst tegengaan; maar als zij later terugdachten aan dat alles, dan aanbadden zij Gods heerlijk bestel en wrok en wrevel zwegen stil, ja die schenen geen wortel geschoten te hebben of indien wel, met wortel en tak te zijn uitgetrokken. God heeft van Zijn hoog en heerlijk plan een wonder heerlijk stuk uitgevoerd, toen Hij in het hart van zoovele eenvoudige lieden den trek naar Amerika zóó sterk deed trekken, dat niets deze kloeke mannen en vrouwen kon terug houden. God had gedachten des vredes met Amerika! Zoo kan een mijner lezers alleen maar verklaren, hoe het mogelijk is geweest dat Zeeuwen, zoo gehecht aan hun diorbaar en rijk land, dat eenvoudige dorpelingen van Walcheren, dat heerlijk eiland, verlieten en onder hen ook de vader van het beroemde predikanten- en zendelingengeslacht der Zwemers. Men vergunne mij op dat geslacht nog eenmaal weer terug te komen. Daarvoor heb ik zelfs vele redenen. Onze medewerker voor de Zending schonk reeds vroeger in de Zeeuwsche Kerkbode zijn attentie aan den beroemden

Arabist Dr Samuel Zwemer, en giste, dat deze te Oostkapelle op Walcheren zoude zijn geboren. Nu diens naam op zooveel lippen is en al gaandeweg grooter wordt, wil ik even herinneren, dat deze groote onder de verbreiders van het Evangelie onder den Islam, niet in Oostkapelle, doch in Amerika werd geboren. Toch is dat schoone Walcherse dorp verbonden aan den naam der Zwemers. Nadere inlichtingen van een familielid der Amerikaansche Zwemer-familie stellen mij in staat om omtrent dat roemruchtig geslacht nog eenige mededeelingen te doen, die ik belangrijk genoeg acht om thans in herinnering te brengen, nu uit de tweede generatie slechts de groote Samuel Zwemer van de zoons nog leeft en de bekende zendeling Nelly Zwemer, zijn zuster, nog in het land der levenden is. Daarbij komt nog een derde motief, dat mij noopt nog eens in ons blad van dit geslacht melding te maken. Te Pittsburgh in Amerika is van 16—25 September de Presbyteriaansche Alliantie gehouden. Tegen de driehonderd afgevaardigden, schier alle landen der wereld vertegenwoordigende, onder wie ook was Prof. Dr C. van Gelderen van Amsterdam, hebben hier elkander ontmoet ter bespreking van de meest belangrijke en actuele vraagstukken. Daar zijn in deze vergadering redevoeringen gehouden van ongemeene beteekenis, schoonheid en kracht. Onder de meest belangrijke zittingen wordt die gerekend, waarop niemand minder dan de wijd-vermaarde William Jennings Bryan tot de vergadering heeft gesproken. Slechts één redevoering van die yele, die allen hebben uitgemunt door den buitengewonen vorm of veelomvattenden inhoud, werd geacht naast die van den grooten staatsman geplaatst te kunnen worden.

Het was aan den avond van Vrijdag 23 September, dat Dr Samuel Marinus Zwemer sprak over de „wereld-oorlog en de buitenlandsche zending, vooral in zijn gevolgen voor het nabije en verre Oosten en de landen van den Islam." Wat dit woord als redevoering betrof, was het in zijn soort even machtig als dat van Bryan en opende wijde horizonten voor de oogen der hier vergaderde mannen uit alle deelen der wereld, van mannen, die waarlijk niet beperkt van blik mogen worden geacht. Een Zwemer naast een Bryan! Nog iets wil ik hier aan toevoegen, niet ter verdediging van mijn voornemen om weer over deze familie te schrijven, maar ter illustratie. De machtige stem van dezen Doctor heeft zich niet slechts doen hooren in de vergadering van een „Concilie" van beteekenis als dat te Pittsburgh, ook op de „Evangelisatie-conferentie" in October te Orange City gehouden, heeft deze geleerde onderscheiden onderwerpen ingeleid en wel over de: strategie voor de verkondiging van het Evangelie; de prijs van de geestelijke aanvoering; beginnende bij Jeruzalem. Een paar uitdrukkingen, die geacht worden ware goudkorrels te zijn, wil ik even herinneren: „de dwaalgeesten, de ketters maken groot lawaai, men kan hen overal hooren. Maar het gestaag vernomen geluid van de legerscharen des Heeren is het: tramp, tramp, tramp van Gods Geest, die ter overwinning schrijdt." Voor menschen, die den moed laten zakken, is geen plaats onder de dienaren des Woords. Deze is een stem die roept tot den krijg; dit zijn woorden uit den mond van een leider, die staat aan de spits; zoo spreekt de man die begint bij zichzelf, die begint bij de gemeente, maar wiens oog reikt tot de einden der wereld. Zoo sprak de zoon van een eenvoudige man, die eens kleermaker was in het toenmaats afgelegen Oostkapelle op het in dien tijd van de zijden van het vasteland niet gemakkelijk te bereiken eiland Walcheren. De zoon van een Walcherschen kleermaker en 'n te Veere dienend dienstmeisje werd door een vergadering van wijd-vermaarde mannen van alle zijden der wereld naast den grooten democraat William Jennings Bryan

gesteld. Het niet gangbaar pasmunt voor het „smalle Nederland" uit het midden der vorige eeuw, is tot edele korrels goud geworden van het hoogste karaat, gangbaar voor heel de breede en wijd-uitgestrekte wereld! De Heere roept! Gods plan zal bestaan! Zijn gedachten zijn hooger dan onze gedachten! Daartoe is dan ook te verklaren, dat zoovele eenvoudige dorpelingen den moed hadden en de kracht bezaten om banden te verbreken zoo teeder en zoo sterk, als waarmede een Zeeuw dier dagen gebonden was aan zijn lief dorp op zijn schoon eiland. Ik darf mij te vleien, dat ik den lezer heb gewonnen voor mijn plan om de volgende week iets van het voorgeslacht der Zwemers te vertellen, want ik wil niet vergeten, dat ieder kind een vader en moeder heeft. Prof. J. Zwemer, zendeling Zwemer, de zendeling Nelly Zwemer, de groote Dr Samuel M. Zwemer, alle die zoons met die vele zusters hadden ook eene moeder. Haar naam en geslacht mag ik niet verzwijgen.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Caste system.

Excus voor dit Engelsche woord, lezers!

Het is ontleend aan de rede, welke prof. Van Gelderen heeft gehouden op de groote vergadering van het Verband van Gereformeerde Kerken te Pittsburgh.

De Amerikaansche bladen van onze richting uitlen hun ingenomenheid over het bezoek, dat prof. van Gelderen gebracht heeft aan hun land en de hoogleeraar is vol lof over de ontvangst, welke hem ten deel viel.

In bovengenoemde rede daar sprak hij o.m. uit, dat tot de vorming van een clubgeest of zooals hij het breeder noemde: caste-system, letterlijk: kaste-stelsel, in de geestesgesteldheid van het Nederlandsche volk een zekere neiging bestaat.

Ik heb het laatste deel van zijn rede, gelijk die in „The Banner" werd opgenomen, laten vertalen, overtuigd, dat ook onze lezers er belang in zullen stellen.

Eerst gaf hij een kort overzicht van de geschiedenis der ineensmelting van de kerken uit de Scheiding en de Doleantie, welke in 1892 tot stand kwam.

En dan vervolgt hij:

In hetzelfde jaar en jaat op denzelfden dag kwamen onze kerken in aanraking met de Presbyterian Alliance. Toen de Synoden van de beide groepen het feit van de vereniging van hun kerken in een gemeenschappelijke zitting voorgesteld, bracht Dr Mathews, die als vertegenwoordiger van deze Alliantie was genoodigd, een verzoek over en werd door de Synode verzoekt haar groot aan de Alliantie over te brengen. In dezelfde zitting werden de professoren Bavinck en Wielenga, beiden van de Theologische School te Kampen, voorzien van uitnodigingen naar de Reformed Churches in Amerika, en werden ze gemachtigd onze Genetale Synode te vertegenwoordigen in de vergadering van deze Alliantie, die in September te Toronto zou worden gehouden.

Op de volgende Gen. Synode, 1893, bracht Dr Bavinck zijn verslag uit. Hij prees de gastvrijheid der broeders in Toronto. Hij gaf een denkbeeld van 't vele werk, dat gedaan was, toonde aan hoe moeilijk het voor deze Alliantie is om vast te staan op haar Confessioneel standpunt en eindlijk spak hij met geestdrift van 't schoone van haar werkplan.

De Gen. Synode te Middelburg, 1896, bepaalde eenzijdig, dat onze kerken een werkend lidmaatschap van de Alliantie niet konden aanvaarden sedert het Confessioneel standpunt van de laatste niet meer belijnd was, maar anderszins, dat afgevaardigden naar hare vergadering konden worden gezonden zonder dat een werkend lidmaatschap

Inderdaad, het is meer gezien, dat onbijbelsche stellingen verdedigd werden door wachters op Sions muren. Daar is geen vruchtbaarder moeder van ketterijen dan de speculatieve mystiek, waarheen Dr Kuyper thans schijnt over te hellen. Zij is zeer verleidelijk. Hem worde gegeven de gezonde mystiek en het helder verstand van Calvijn tot een schoon geheel te vereenigen."

Ongetwijfeld was deze kritiek van Dr Brongveld in hoofdzaak juist. Dr Kuyper zelf heeft dan ook later in De Vleeschwording des Woords de uitdrukking: „menschwording Gods" afgekeurd (blz. 72) en over het verband tusschen het menschelijke en goddelijke anders geoordeeld. Zie verder ook Vos, a. w. II, blz. 314.

In De Heraut van 13 Dec. 1867 kwam een inzender op tegen de bewering in Dr Kuypers preek, blz. 16, dat onze tegenstanders door onze schuld thans op den bouwval van de eens zoo prachtige kerk der vaders evenveel recht hebben als wij. Met deze woorden zinspeelde Dr K. blijkbaar op de wenschelijkheid van hoedelscheiding. Overigens klouk ook hier zijn reformatieus beslist: „of we tot kerkherstel of tot stichting eener nieuwe kerk ons moeten opmaken, tot bouwen zijn we in elk geval geroepen" (blz. 17).

en lieten den volgende dag op het college een welkomstgroot ter onderoekening circuleeren, met het verzoek dat hij zijne leerrede zou uitgeven." Weggevloten jaren, blz. 120 en 121.

En aan dit verzoek, ook mondeling door eenige gemeentelieden gedaan, werd gehoor gegeven.

Naar aanleiding van deze intreesprek schreef Dr Brongveld in de Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1868, blz. 131—138 een artikel: „Wysgeerig, ook Bijbelsch?" Daarin lezen we o.m. „Bedriegen wij ons niet, dan heeft Dr Kuyper in zijn intreesprek te Utrecht gehouden, ons een proeve willen leveren van Christelijke filosofie, van een filosofische opvatting en verdediging van een der meest verheven Christelijke leerstukken. Reeds daarom verdient die intreesprek aller belangstelling. Zij is ook om andere redenen belangrijk. Zij is het om haar ongemeen fraaien vorm, om de vele schoone gedachten, die er in ontwikkeld of in het voorbijgaan aangegeven worden. Wij schrijven hier echter van die predikatie geen recensie, geven er dus ook geen verslag van, maar willen, met een enkel woord, wijzen op het hoofd-denkbild, dat er in wordt uitgesproken. En achter dat hoofd-denkbild plaatsen wij de vraag: wysgeerig, ook bijbelsch? Dr Brongveld toont dan verder aan, dat Dr K. als hij zich aan de Schrift had willen houden, niet had moeten spreken van de menschwording Gods, maar van de menschwording van

den Zoon Gods. En wat voorts de leidende gedachte dezer intreesprek betreft, schreef Dr Brongveld: „Ik kan deze woorden van Dr Kuyper lezende, niet nalaten te denken aan het gevoelen van Hegel, dat God wordt in de menschheid. Zijn voorstelling van de vleeschwording des Woords, van de menschwording Gods in de kerk (gemeente), aangevangen te Bethlehem, voortgezet door Christus op aarde, tot haar voltooiing voortschrijdend in de verlossende menschheid — wat anders is zij dan een Christelijk-geint Hegelianisme? — Niemand zal beweren, dat wij hier bijbelsche gedachten ontmoeten... Het zou mij spijten, indien Dr Kuyper mij verdacht van belust te zijn op het grijpen en aanbrengen van een kettischen mensch. Ik vertrouw, dat hij mij te goed kent, om in mij iets te vermoeden, dat naar de inkwistie reikt. Maar hij zal mij gaarne gelooven, wanneer ik hem zeg, dat zijn stellingen, die ik getracht heb te weerleggen, mij zeer bedenkelijk voorkomen. Wij moeten waarlijk dien weg der speculatie niet op. Wij zullen dan zeepbellen zaaien en die lucht maaien... Voorzeker, de Christelijke bespiegeling heeft recht van bestaan, maar waar zij naast het woord zich plaatst van Hem, die de waarheid is, loopt zij gevaar benevens de waarheid en niet uit haar te spreken. Ben ik wel onderdicht, dan geniet de Heer Kuyper tot heden te Utrecht de sympathie van de sterkst-gekleurde rechtzinnigen."